

ויש לומר, שהתשובה לכך רמוזה בהדגשת הטור שלקחת השה היתה
 "במצות ה' עלינו":

לדעת הטור, נס הצלת בני ישראל מידי המצרים כשלעצמו אינו דורש
 קביעת יום זיכרון מיוחד, שכן הוא מהווה חלק בלתי-נפרד מניסי יציאת
 מצרים, שלזכרם נקבע חג הפסח עצמו (כשם שלא נקבע זיכרון מיוחד
 לזכר עשר המכות וכדומה).

ולכן פירש הטור, שהסיבה לקביעת הזכר בשבת הגדול אינה בגלל
 הצלתם של בני ישראל, אלא על כך שניתנה להם האפשרות לקיים את
 ציוויו של הקב"ה ללא הפרעות ועיכובים מצד המצרים ("ולא היו רשאים
 לומר להם דבר") – נס שנעשה להם בזכות עמידתם האיתנה בפני המצרים
 מתוך מסירות נפש כדי לקיים את מצות השם ("במצות השם עלינו").

(לקוטי שיחות חל"ז ע' 7 ואילך)

ב

בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שְׁהָ לְבַיִת אָבֹת שְׁהָ
 לְבַיִת (יב, ג)

"אותו היום שבת היה... וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת, נתקבצו
 בכורי מצרים אצל ישראל, ושאלום למה זה הם עושין כך. אמרו להם: 'זבח
 פסח הוא לה', שיהרוג בכורי מצרים'. הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל
 פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל, ולא רצו, ועשו הבכורות עמהם
 מלחמה, והרגו הרבה מהם. וזהו שכתוב: 'למכה מצרים בבכוריהם'. וקבעו
 גם זה לזיכרון לדורות בשבת, וקראוהו 'שבת הגדול'"

(שולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן תל)

יש להקשות:

(א) מדוע בחר אדמו"ר הזקן בטעם זה⁷⁶ – שהנס שעל שמו נקראת

76. מקורו - בתוס' שבת פז, ב (ד"ה ואותו) בשם מדרש, והובא כטעם ראשון בדעת זקנים

שבת זו הוא המלחמה בין הבכורים למצרים – ולא בטעם הנוסף שהובא בדברי הראשונים⁷⁷, שהנס הוא בכך שבני ישראל קיימו את ציווי ה' ללא הפרעה מצד המצרים, ואף ניצלו מכוונתם של המצרים להורגם?

(ב) מדוע מכונה נס זה בשם "נס גדול" (עד כדי כך שהשבת כולה נקראת על שמו "שבת הגדול") – במה מתבטאת גדלותו של נס זה, שהוא לכאורה מאורע צדדי (סכסוך בין המצריים עצמם), שלא היתה בו כל תועלת לישראל⁷⁸?

(ג) מדוע ציווה הקב"ה לקחת את השה דוקא ביום השבת, דבר הכרוך בפעולות רבות⁷⁹ המנוגדות למהותה של השבת כיום של שביתה ומנוחה⁸⁰?

והביאור בזה:

על הפסוק⁸¹ "מזמור שיר ליום השבת" אמרו חז"ל⁸²: "למשבית מזיקין מן העולם"; כלומר שאחד ממשמעויותיו של יום השבת הוא השבתת המזיקים⁸³.

ומבואר שם, שהשבתה זו יכולה להיות בשתי דרכים: (א) "מעבירם מן העולם"; (ב) "משביתן שלא יזיקו". והדרך השנייה – שבה המזיקים

מבעלי התוספות כאן. ועוד.

77. דעת זקנים מבעלי התוספות (בטעם הב'). טור אורח חיים סי' תל. וראה בביאור הקודם (ביאור יט).

78. שהרי גם לאחר ש"עשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם" – עדיין לא ניתנה הרשות לישראל לצאת ממצרים.

79. ביניהן: קניין ומשא ומתן (ראה רש"י לקמן פסוק כא: "מי שיש לו צאן - ימשוך משלו, מי שאין לו - ייקח מן השוק"); טלטול בעלי חיים (ראה לבוש אורח חיים סו"ס תל); הוצאה מרשות לרשות; בדיקת השה מפני מום; ועוד. וראה חכמת שלמה (למהרש"ק) אורח חיים שם, פרי מגדים משבצות זהב שם, ועוד.

80. והרי מצינו במדרשי חז"ל (שמות רבה פ"א, כח. פ"ה, יח. ועוד) שעוד בימי השעבוד במצרים ניתן יום השבת לישראל כיום מנוחה.

81. תהלים צב, א.

82. תורת כהנים פרשת בחוקותי. ילקוט שמעוני בחוקותי שם רמז תערב. וראה צפנת פענח על התורה בחוקותי שם. לקוטי שיחות ח"ז ע' 188 ואילך.

83. ראה יהל אור על פסוק זה (ע' שכח ואילך וע' תרל ואילך). ועוד.

עדיין קיימים, אלא שטבעם משתנה לטובה – היא הגדולה והנעלית

יותר⁸⁴.

אוצר החכמה

לפי דברי חז"ל אלו ניתן להבין את מעלתו הגדולה של נס מלחמת
הבכורים במצרים:

שאר הניסים שנעשו לישראל בכל הדורות היו בבחינת "מעבירם מן
העולם" – בני ישראל ניצלו משונאיהם, ובמקרים רבים אף גברו עליהם
והרגו בהם (כמו בקריעת ים סוף, בנס חנוכה, בנס פורים ועוד);

ואילו נס זה שנעשה בשבת הגדול היה בבחינת "משביתן שלא יזיקו",
שינוי בטבעם של המזיקים עצמם: בכורי מצרים עצמם – הגדולים שבעם
ששעבד את בני ישראל – הם שיצאו למלחמה על-מנת לשחרר את בני
ישראל מגלות מצרים.

זוהי הסיבה לכך שהקב"ה ציווה על בני ישראל לקחת את השה דוקא
ביום השבת, שכן יום השבת הוא היום הראוי והמסוגל להשבית את
המזיקים בדרגת ההשבתה הגדולה ביותר – "משביתן שלא יזיקו"; ולכן
נקראת השבת שבה אירע נס זה "שבת הגדול" – במשמעות של "השבתה
גדולה", כלומר שכנס זה נעשתה השבתה המזיקים בדרגה הגדולה
והנעלית.

ולכן נקט אדמו"ר הזקן דוקא טעם זה, משום שדוקא לפי טעם זה
מתבאר היטב שמה של שבת זו – "שבת הגדול".

(לקוטי שיחות ח"י"ב ע' 33 ואילך; ח"י"ז ע' 57 ואילך)

84. וכדברי חז"ל שם: "אימתי הוא שבחו של מקום – בזמן שאין מזיקין, או בזמן שיש
מזיקין ואין מזיקים? אמור: בזמן שיש מזיקין, ואין מזיקים!".